

ขุดพบโครงกระดูกมนุษย์โบราณ

คำขวัญจังหวัดนครปฐม หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ให้ไว้เมื่อครั้งรับราชการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม

ในภาพพระราชวังปฐมนคร ปรากฏคนคนจำนวนหนึ่งนั่งพักร้อนในร่มมะขาม นั่งเก้าอี้ และบนพื้นดิน แต่งตัวใส่เสื้อสีขาว มีคนหมอบคลานบนพื้นดินไม่ใส่เสื้อ ในคลองเจดีย์บูชาปรากฏเรือยนต์จอดอยู่ และในภาพชุดเดียวกันกับภาพพระราชวังปฐมนคร ของสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 พระยาดำรงราชานุภาพก็ปรากฏเรือยนต์จอดอยู่หน้าว่าการอำเภอเมือง

ต้นมะขาม

มะขามใหญ่หน้าวัง
หลักฐานร่วมสมัยอ้างอิงชุด
“พระราชวังปฐมนคร”

ปฐมนคร
เป็น
คว
ป่า
เป็น
ตร

ปฐมมณฑลแห่งเวตวามขมธรรกัทดี

หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ให้ไว้เมื่อครั้งรับราชการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๕๒

นภาพพระราชวังปฐมนคร ปรางค์คนคนจำนวนหนึ่งนั่งพักร้อน
ะขาม นั่งเก้าอี้ และบนพื้นดิน แต่งตัวใส่เสื้อสีขาว มีคนหมอบ
นพื้นดินไม่ใส่เสื้อ ในคลองเจดีย์บูชาปรากฏเรือยนต์จอดอยู่
ภาพชุดเดียวกันกับภาพพระราชวังปฐมนคร ของสมเด็จพระ
ดำรงราชานุภาพก็ปรากฏเรือยนต์จอดอยู่หน้าว่าการอำเภอเมือง

ต้นมะขาม

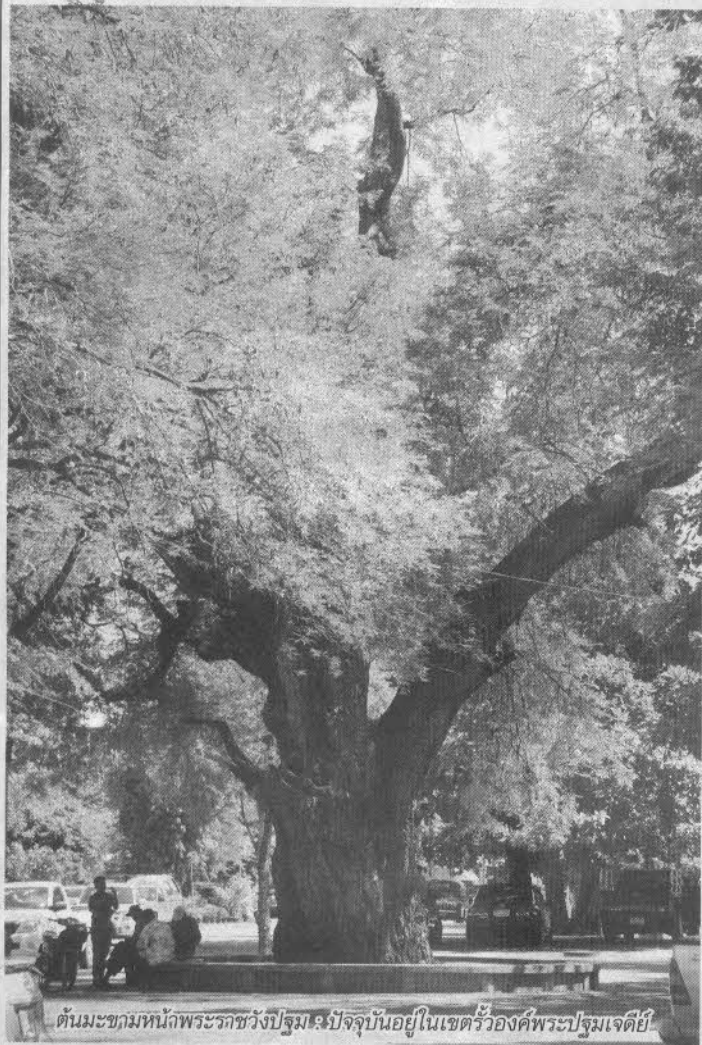
มะขามใหญ่หน้าวัง
หลักฐานร่วมสมัยอ้างอิงชุด
“พระราชวังปฐมนคร”

ปฐมนคร” จากหอสมุดดำรงราชานุภาพ เมื่อพิจารณาจากภาพถ่าย
เป็นภาพมุมสูงที่ยืนถ่ายภาพจากองค์พระปฐมเจดีย์ออกมา ในระดับ
ความสูง ปรากฏต้นมะขามใหญ่หน้าวัง เมื่อประมาณระยะต้นมะม่วง
ป่าในพื้นที่พระปฐมเจดีย์ แนวคลองเจดีย์บูชาทำมุมกับต้นมะขามใหญ่
เป็นมุมแหลม พอคำนวณได้ว่า จุดที่ตั้งพระตำหนักองค์ใหญ่อยู่
ตรงไหน ผมจึงขึ้นไปถ่ายภาพบนองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อมาเทียบเคียง

นครปฐม ปฐมนครแด

คำขวัญจังหวัดนครปฐม หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ให้ไว้เมื่อ

ต้นมะขามต้นที่พระรชวังปฐม...ปัจจุบันอยู่ในเขตวังวัดพระปฐมเจดีย์

เมื่อฉบับที่แล้วผมได้ให้สัญญาว่าจะนำเรื่องต้นมะขามหน้าพระราชวังปฐมนครมาเล่าให้ท่านฟัง หลายท่านคงสงสัยว่ามะขามต้นไหน.... และผมก็เชื่ออีกว่า คนนครปฐมทุกท่านคงเคยเห็นแล้ว เป็นแต่เพียงไม่รู้ประวัติเท่านั้น เมื่อรู้ก็จะรู้สึกเกรงขาม และให้คุณค่ามากขึ้น ประวัติเป็นมาอย่างไรเท่านั้นไม่มีใครทราบ

ต้นมะขามต้นนี้ปรากฏอยู่ในหลักฐานเก่า จากรูปภาพพระราชวังปฐมนคร ของหอสมุดดำรงราชานุภาพ เมื่อพิจารณาตามภาพถ่าย ทิศทางที่ตั้ง แนวคลองเจดีย์บูชา ต้นมะม่วงป่าในสนามด้านทิศตะวันออกขององค์พระปฐมเจดีย์ (ปัจจุบันตายแล้ว) ต้นมะขามในภาพ คือ ต้นมะขามใหญ่ริมรั้วองค์พระปฐมเจดีย์ ด้านถนนหน้าพระ ตรงข้ามกับพื้นที่ประวัติศาสตร์ “พระราชวังปฐมนคร” หรือที่จดจำกันง่ายๆ คือ ต้นมะขามใหญ่ในรั้วองค์พระปฐมเจดีย์ด้านตะวันออก ตรงที่ร้านเรือนจำฯ ตั้งร้านขายเฟอร์นิเจอร์ในงานนมัสการพระปฐมเจดีย์เป็นประจำทุกปี คนนครปฐมทุกท่านคงจำได้

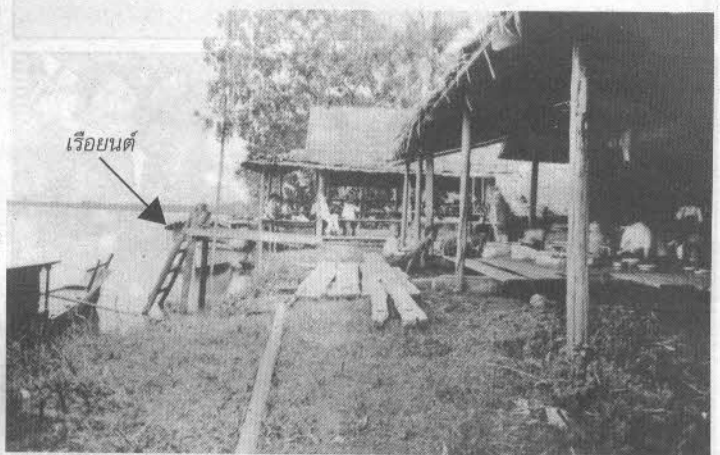
ในภาพพระราชวังปฐมนคร ปรากฏคนคนจำนวนหนึ่งนั่งพักร้อนในร่มมะขาม นั่งเก้าอี้ และบนพื้นดิน แต่งตัวใส่เสื้อสีขาว มีคนหมอบคลานบนพื้นดินไม้ใส่เสื้อ ในคลองเจดีย์บูชาปรากฏเรือยนต์จอดอยู่ และในภาพชุดเดียวกันกับภาพพระราชวังปฐมนคร ของสมเด็จพระมหาพรยาจารย์ราชานุภาพก็ปรากฏเรือยนต์จอดอยู่หน้าว่าการอำเภอเมือง

ภาพพระราชวังปฐมนคร : จากหอสมุดดำรงราชานุภาพ

มณฑลนครไชยศรี มีเจ้านายนั่งอยู่ในอาคาร มีคนหมอบคลานอยู่ (แต่เดิมการปกครองแบบเทศาภิบาล มณฑลนครไชยศรีตั้งอยู่ที่บ้านท่านา อำเภอนครไชยศรีจึงเรียกว่าอำเภอเมือง ส่วนที่พระปฐมเจดีย์เรียกว่า อำเภอพระปฐมเจดีย์ ตัวอย่างมีปรากฏในโฉนดที่ดิน) ภาพทั้งสองเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกัน ไม่เห็นเจ้านายชัดเจน แต่พอสันนิษฐานได้ว่าเป็น คณะเจ้านาย ที่เดินทางมาตรวจราชการ

ตามบันทึก สมเด็จพระมหาพรยาจารย์ราชานุภาพเสด็จตรวจราชการมณฑลนครไชยศรีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ปรากฏความตามหนังสือจดหมายเหตุระยะทาง พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เสด็จตรวจราชการหัวเมือง มณฑลกรุงเก่า มณฑลนครไชยศรี มณฑลราชบุรี ในรัตนโกสินทรศก ๑๑๗ ความว่า วันที่ ๑๔ สิงหาคม เวลาเช้าออกเรือจากปากคลองมหาสวัสดิ์ มาจอดที่

ภาพว่าการอำเภอเมือง (นครชัยไชยศรี) : จากหอสมุดดำรงราชานุภาพ

หลัก

“

ว่าการเมือง
สมควรแก่ที่
ไปเข้าคลอง
พระราชวัง
“พระราชวัง
มะขาม

๒ คนโอบ

ไม่ต่ำกว่า ๕

หลุมขุดที่หลัก

เดียวกับการ

เมื่อปี

อาคารสำนัก

หลังเก่าที่สร้าง

พระราชวังปฐม

ชุดค้นในพื้นที่

ลักษณะสุขุม

ท่านที่บริหาร

นคร เคยทำ

แห่งชาติ พระ

หลักฐาน พระ

เมื่อราว

สูตรแห่งความขบถกักตุน

กุล ให้ไว้เมื่อครั้งรับราชการเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดนครปฐม ปี ๒๕๕๒

นั่งพักרון
มีคนหมอบ
ย่นต์จอดอยู่
งสมเด็จกรม
รอำเภอมือง

มะขามใหญ่หน้าวัง

หลักฐานร่วมสมัยอ่างอิงขุดกุ

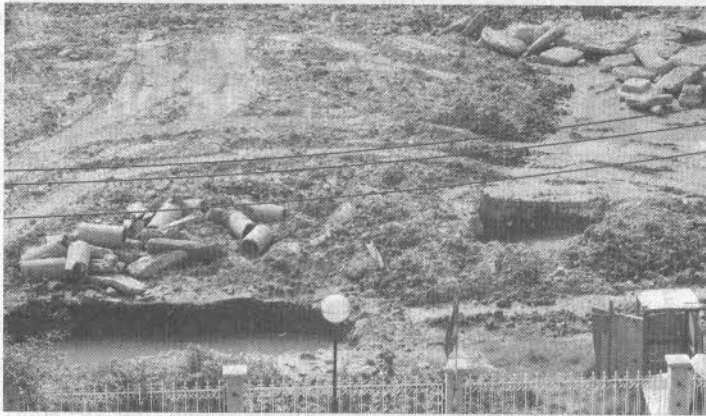
“พระราชวังปฐมนคร”

ที่ว่าการเมือง ขึ้นตรวจออฟฟิศที่ว่าการเมือง ดูการที่จัดเรียบร้อยพอใช้
สมควรแก่ที่จะเป็นได้.. ออกจากที่ว่าการอำเภอมือง (นครไชยศรี)
ไปเข้าคลองเจดีย์บูชา ถึงพระปฐมเจดีย์เวลาบ่าย ๒ โมง ขึ้นพักอยู่ที่
พระราชวัง จากภาพถ่ายและบทความผมขอสันนิษฐาน ว่าภาพ

“พระราชวังปฐมนคร” ถ่ายเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑

มะขามใหญ่หน้าวัง ปรากฏในภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ มีขนาด
๒ คนโอบ หากจะประมาณอายุต้นมะขามในภาพขณะนั้นน่าจะมียายุ
ไม่ต่ำกว่า ๕๐ ปี มียายุคราวเดียวกับ “พระราชวังปฐมนคร” คราว

อบคลานอยู่
รตั้งอยู่ที่บ้าน
ระปฐมเจดีย์
ดิน) ภาพทั้ง
ออสันนิษฐาน

หลุมขุดกุหลักฐานโบราณคดีด้านทิศตะวันออกของพระราชวังปฐมนคร ติดถนนซอย ๑.

เดียวกับการบูรณะพระปฐมเจดีย์ จึงมียายุไม่ต่ำกว่า ๑๖๐ ปี โดยประมาณ

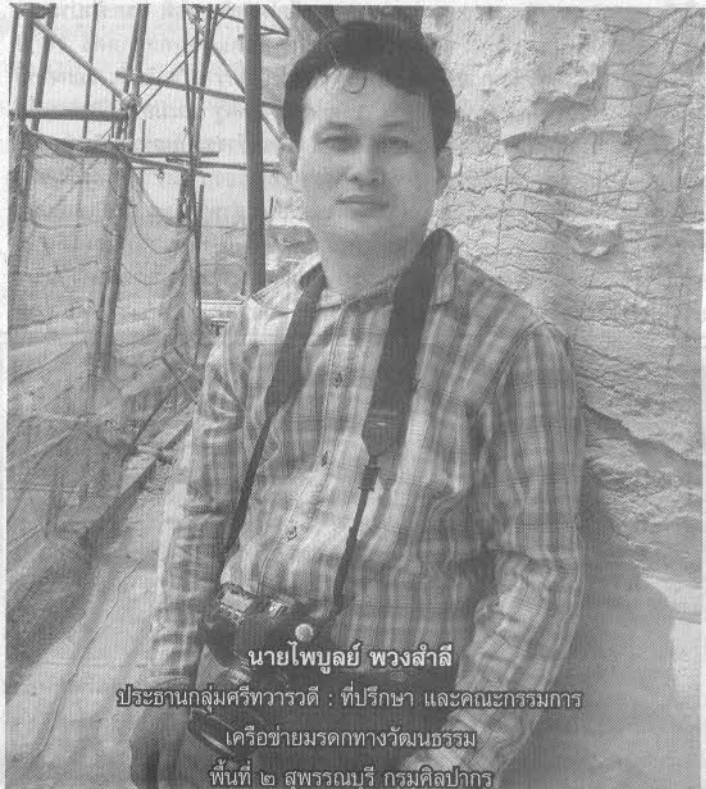
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๘ เทศบาลนครนครปฐมตั้งงบประมาณค่าก่อสร้าง
อาคารสำนักงานเทศบาลนครนครปฐมหลังใหม่ และได้รื้ออาคารสำนักงาน
หลังเก่าที่สร้างเมื่อ ๒๕๐๐ ลง หลังจากนั้นกรมศิลปากรได้เข้าขุดกุหลักฐาน
พระราชวังปฐมนครในพื้นที่ ระหว่างการขุดกุนั้น บริษัทฯ รับเหมา เริ่ม
ขุดค้นในพื้นที่ด้านตะวันออกติดถนนเทศา ซอย ๑ ชิดรั้วจำนวน ๓ หลุม
ลักษณะลุ่มขุด แล้วแจ้งว่าไม่พบหลักฐานใด ซึ่งความจริงผู้ใหญ่หลาย
ท่านที่บริหารเทศบาลฯ รู้ดีและเคยเล่าให้ผมฟังเกี่ยวกับพระราชวังปฐม
นคร เคยทำแบบพระราชวังจำลองไว้ ปัจจุบันเก็บไว้ที่ พิพิธภัณฑ์สถาน
แห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ หากบริษัทฯ ที่รับเหมาขุดค้นได้รับทราบก็คงพบ
หลักฐาน พระราชวังปฐมนคร แต่แรกแล้ว

เมื่อราวกลางปี ๒๕๔๘ ผมได้พบหลักฐานเป็นภาพถ่าย “พระราชวัง

ปฐมนคร” จากหอสมุดดำรงราชานุภาพ เมื่อพิจารณาจากภาพถ่าย
เป็นภาพมุมสูงที่ยืนถ่ายภาพจากองค์พระปฐมเจดีย์ออกมา ในระดับ
ความสูง ปรากฏต้นมะขามใหญ่หน้าวัง เมื่อประมาณระยะต้นมะม่วง
ป่าในพื้นที่พระปฐมเจดีย์ แนวคลองเจดีย์บูชาทำมุมกับต้นมะขามใหญ่
เป็นมุมแหลม พอคำนวณได้ว่า จุดที่ตั้งพระตำหนักองค์ใหญ่อยู่
ตรงไหน ผมจึงขึ้นไปถ่ายภาพบนองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อมาเทียบเคียง
กับภาพพระราชวังปฐมนครอีกครั้ง หลังจากนั้นผมจึงได้ขออนุญาต
เข้าพื้นที่ขุดกุ แล้วชี้จุดขุดค้นใหม่ เมื่อคนงานขุดลงไปประมาณ ๗๐
เซ็นติเมตร ก็พบซากอิฐพื้นฐานก่อสร้างอาคารพระราชวังปฐมนคร
ติดต่อกันเป็นบริเวณกว้างออกไป

ต้นมะขามหน้า “พระราชวังปฐมนคร” นับว่าเป็นหลักฐานร่วม
สมัยที่ยังคงมีชีวิตอยู่ มียายุกว่า ๑๖๐ ปีมาแล้ว นำเกรงขามและนำ
ศรัทธาของคนนครปฐม เราต้องร่วมกันดูแลรักษาให้คงอยู่ตลอดไป

ในคราวหน้าผมจะขอนำเรื่องเมืองโบราณพระราชวังสนาม
จันทร์มาเล่าให้ฟัง ก่อนจะจบบทความผมขออนุญาตถึงท่าน
ผู้อ่านว่า ท่านผู้ใดมีประวัติการสร้างอนุสาวรีย์พระยาภักดิ์ ตรงหน้า
ธนาคารกรุงไทย ขอให้แจ้งมายังเบอร์โทร ๐๘๕-๒๖๕๕๗๗๒
เพื่อประโยชน์ในการค้นหาหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมืองนครปฐม
ขอขอบคุณไว้ล่วงหน้า สวัสดีครับ

นายไพบูลย์ พวงลำลี

ประธานกลุ่มศรัทธาวารวดี : ที่ปรึกษา และคณะกรรมการ

เครือข่ายมรดกทางวัฒนธรรม

พื้นที่ ๒ สุพรรณบุรี กรมศิลปากร